

Er evidens altid det samme som god kvalitet i socialt arbejde?

Evidens og evidensbaserede metoder i socialt arbejde har udviklet sig til at være afgørende for, hvordan vi løser udfordringer i arbejdet med bl.a. stofbrugere. Men betyder det, at evidensbaserede metoder også er god kvalitet i socialt arbejde?

AF CHARLOTTE VANGE LØVSTAD

STOF NR. 35 / FORÅR 2020

Stofbrugere er for længst opslugt i kategorien 'udsatte borgere' – en kategori, som vi som samfund ofte adresserer med enighed om, hvilke mennesker den inkluderer. Kategorien er dog nok nærmere en reelt indholdsløs fælles betegnelse for mennesker, som befinder sig i udsatte, marginaliserede eller måske ekskluderede positioner. Disse mennesker er ofte kendetegnet ved at have såkaldte 'vilde problemer'^a, som er et socialfagligt begreb, hvor pointen er, at der ikke findes én vej og én løsning. Vilde problemer er karakteriseret ved at være sammensatte, kaotiske, komplekse og med brug for indsatser fra forskellige sektorer, eksempelvis unge med samtidigt misbrug og psykiatrisk diagnose. Hvilken indsats skal sættes i værk, hvad er behandlingsmålsætningerne, og hvor i systemet skal behandlingen finde sted? (1). Systemet kan have vanskeligt ved at kategorisere både disse problemer og menneskerne, der har dem, fordi problemerne principielt overskrider sektorer og fagligheder i den hjælp, der har behov for. Som følge af det er kategorien 'udsatte borgere' en både bekvem og indholdsløs betegnelse for både politikere og praktikere, men i virkeligheden rummer kategorien store variationer i størrelsen og kompleksiteten af menneskers problemer.

I en søgen efter at finde en måde at håndtere vilde problemer på er evidens og evidensbaserede metoder i socialt arbejde blevet ét vigtigt svar på, hvordan vi løser disse udfordringer. Betyder det så, at evidensbaserede metoder også er god kvalitet i socialt arbejde? Eller bør vi i stedet spørge: **Hvad er god kvalitet i socialt arbejde, og for hvem er evidensbaserede metoder ensbetydende med god kvalitet: borgere, socialarbejdere, samfundet eller politikerne?**

Evidensens indtog i det sociale arbejde

I starten af 00'erne begyndte evidensen sit indtog i Danmark på det sociale område. Politisk var det særligt begrundet i et ønske om at bremse væksten i den offentlige sektor, hvor de evidensbaserede metoder fik til opgave at understøtte en skarpere prioritering af anvendelse af ressourcerne i velfærdsstaten. Dette kombineret med krav om øget kvalitet og en politisk efterspørgsel på professionalisering af velfærdsydelse banede vejen for evidensens indtog (2). Evidensbaserede metoder har særligt gennem de seneste 10 år konstitueret sig som centrale redskaber i socialt arbejde, og de kobles direkte til faglig god kvalitet.

I kølvandet på evidensbølgen følger koncepter og såkaldte 'manualiseringer', som bygger på en forestilling om, at hvis "blot" indsatser tilrettelægges efter anvisninger og manualer, så opnås den ønskede eller forventede effekt (1, 3). Samtidigt overføres metoder fra én kontekst til en anden og stemples som 'best practices' (når en metode anses for at være blandt de bedste på området). Det antages, at evidensbaserede metoder kan løse komplekse problemstillinger (1, 4), og det afgørende element synes alene at være, at metoderne implementeres ifølge forskrifterne.

Når evidensbaserede metoder implementeres i en dansk sammenhæng, er det efter en "*udefra og indlogik*" (4), hvor der godt nok er plads til det professionelle skøn, men i mindre grad plads til at indarbejde den lokale kontekst og de lokale forhold, som kan have stor indvirkning på metodens effekt.

Denne tendens til standardisering af metoder mødes med kritik fra flere forskellige sider, hvor særligt forholdet omkring institutionalisering af den personlige kontakt og standardisering af metoder har fokus på at skabe ændringer i menneskers handlemønstre og ikke har fokus på at forstå de bagvedliggende faktorer bag disse handlemønstre (7).

I Peter Dahler-Larsens (4) uddybelse af perspektiver, som kan påvirke forståelsen af, hvad kvalitet er, så er ét perspektiv eksempelvis, at kvalitet anskues som indfrielse af politiske mål. Dette kan kobles sammen med et andet perspektiv, hvor kvalitet som effekt eller resultater er lig med god kvalitet. Når kvalitet omhandler indfrielse af politiske mål (4), bliver de offentlige ydelser kvalitetsvurderet ud fra de mål, der er fastsat i en demokratisk legitim ramme i den parlamentariske styringskæde (2). De forskellige politiske mål på voksenudsatte-området adresseres ofte i handleplaner, lovgivning og andre politiske dokumenter, hvor hovedformålet som regel er at nedbringe/reducere omfanget af udsathed, fx antallet af hjemløse, unge med rusmiddelproblematikker eller unge kriminelle.

Kvalitet – hvad er det?

Når evidensbaseringen kobles tæt til god kvalitet i socialt arbejde, hvordan kan vi så forstå kvalitet som begreb? Professor i socialvidenskab Peter Dahler-Larsen peger på, at kvalitet er vanskelig at definere og både allestedsnærværende og automatisk positivt ladet. Samtidigt understreger Peter Dahler-Larsen også, at kvalitet i høj grad er afhængig af de øjne eller det perspektiv, man tager, og at forventningerne til og vurderingerne af kvalitet nødvendigvis må knytte sig til den konkrete praksis, som kvalitet udspiller sig i. Det er dog tydeligt både politisk og samfundsmæssigt, at kvalitet bruges til at tilskrive legitimitet i fagligt arbejde og mening i den konkrete kontekst og som redskab til at fortolke verden og den måde, vi agerer på (4).

Klare politiske mål og effekter er god kvalitet

I Peter Dahler-Larsens (4) uddybelse af perspektiver, som kan påvirke forståelsen af, hvad kvalitet er, så er ét perspektiv eksempelvis, at kvalitet anskues som indfrielse af politiske mål. Dette kan kobles sammen med et andet perspektiv, hvor kvalitet som effekt eller resultater er lig med god kvalitet. Når kvalitet omhandler indfrielse af politiske mål (4), bliver de offentlige ydelser kvalitetsvurderet ud fra de mål, der er fastsat i en demokratisk legitim ramme i den parlamentariske styringskæde (2). De forskellige politiske mål på voksenudsatte-området adresseres ofte i handleplaner, lovgivning og andre politiske dokumenter, hvor hoved-

(a) For mere viden om 'vilde problemer' læs Hanne Kathrine Kroghstrups bog 'Kampen om evidens' fra 2011 eller 'Evalueringsmodeller' fra 2016.

(b) Eksempler på dette kan fx være handlingsplan til bekæmpelse af hjemløshed, prioritering af MOVE-indsatsen i Socialstyrelsesregi eller indførelse af Ungdomskriminalitetsnævnet, som bl.a. har til formål at bryde fødekæden til rocker- og bande grupperinger.

(c) For uddybning se. fx Bhatti, Yosef, Hanne Foss Hansen & Olaf Rieper, 2006: Evidensbevægelsens udvikling, organisering og arbejdsform. København: AKF Forlaget.

formålet som regel er at nedbringe/reducere omfanget af udsatheden, fx antallet af hjemløse, unge med rusmiddelproblematikker eller unge kriminelle⁹. De evidensbaserede metoder bliver her en vej til at indfri de politiske mål. Samtidigt argumenteres der politisk for, at evidens er en ansvarlig måde at kvalitetssikre det sociale arbejde, idet brugen af evidensbaserede metoder modvirker, at socialarbejderen skader klienterne. Dvs., at det ikke bliver socialarbejderens egen forestilling om, hvad der virker, men i stedet metoder med dokumenterede effekter (5, 6), som afgør, hvilken indsats der er den rette.

I forlængelse af dette er det også tydeligt, at perspektivet om kvalitet som effekt spiller en central rolle. Effekt forstået som en vis sikkerhed for, at den metode, der anvendes, også leverer resultater på grundlag af kontrollerede tilfældige forsøg⁹. Metoderne er primært hentet fra en nordamerikansk kontekst, hvor velfærdsmodellen ser helt anderledes ud end den danske, og overført og anvendt i en dansk velfærdsmodel. Logikken er hermed, at evidensbaserede metoder uproblematisk kan overføres fra en kontekst til en anden, fra et land til et andet, og levere de samme effekter. Implicit er der også en antagelse om, at veldefinerede virkemidler i én kontekst også virker med samme effekt i en helt anden kontekst (2). Som tidligere slået fast i denne artikel, så karakteriseres udsathed ved at være et såkaldt 'vildt' problem, hvor kompleksitet og manglende viden om samtlige kontekstvariabler er centrale parametre. Det fremtræder i sig selv paradoksalt, at indsatser og virkemidler, som antages at virke i én kontekst, også antages at virke i en ny og forskellig kontekst, uanset hvilke kontekstvariabler der er relevante at inddrage i det sociale arbejde i den konkrete situation eller problemstilling. I forlængelse af dette er det også vanskeligt at forestille sig, at indsatsen kan fastholde samme effekt i forskellige kontekster, hvilket nødvendigvis må skubbe til forståelsen af, om der kan være en konsekvent opfattelse af, hvad der er god kvalitet i socialt arbejde.

Fordi der desværre findes få politisk og bredt fagligt anerkendte modsvar til evidens, har evidens fortsat en dominerende position (1). Det betyder også, at god kvalitet kobles til 'evidens' og 'effekt af metode'. Ikke til den konkrete metode, men i stedet til, hvordan metoden måles til at virke. Utilsigtet risikerer man også at reducere udsathed til en række enkeltstående afgrænsede problematikker i jagten på evidens og taber derved blikket på helheden og på, hvordan de samtidigt eksisterende problematikker påvirker hinanden.

Ansvarsbevidste organisationer har kvalitetssystemer

Kvalitet kan også forstås i et organisatorisk perspektiv, hvor grundig dokumentation og monitorering både politisk og organisatorisk forstås som god kvalitet (2, 4). Hvor netop synlighedsførelsen i sig selv understreger den organisatoriske ansvarlighed. Særligt offentlige orga-

nisationer har brug for at fremstå som ansvarlige organisationer for at sikre både den politiske og den brede omverdens opbakning, og her er kvalitetssystemerne også et svar på styringsudfordringerne og de pressede økonomiske ressourcer i den offentlige sektor (4).

Det efterlader to store udfordringer – særligt for praktikerne og de borgere, som indsatserne rettes mod: 1) Metoderne implementeres efter en "udefra og ind"-logik, så der derfor ikke udarbejdes en implementeringsstrategi i den organisatoriske kontekst, og så metoder kommer til at stå som selvstændige tilgange, der kan løse alt uanset kontekst. Den utilsigtede konsekvens heraf er, at metoderne ofte ikke får den ønskede effekt, hvorefter "garantien" for kvalitet ved den valgte metode dermed svigter. 2) Kvalitetsmålingerne forbindes til objekter, som rent faktisk kan måles. Det medfører en opdeling af kvalitet og en definition af, hvad mulig kvalitet er. En sådan proces er ofte domineret af en rationalitet, som muliggør, at objekter – dvs. mennesker, problemer etc. – kan fordeles i kategorier og måles. Igen er udfordringen de vilde problemer – problemer, som ikke har én løsning, men hvor der arbejdes med mange mulige løsninger i en dynamisk proces. Herved kobler det sig sammen med kvalitet som effekt og i den logik at jo højere effekt des bedre (eller mere?) kvalitet. Spørgsmålet er bare, hvilke effekter der måles på.

Vi ved, hvad vi får

– standardiseringer som god kvalitet

Endelig kan god kvalitet også betragtes som en standard, hvor indsatsen eller objektet skal vurderes på baggrund af nogle kvalitative eller kvantitative forskrifter, og hvor afvigelser betragtes som en fejl (4). Særligt politisk har dette perspektiv opbakning, og i det mere praktiske sociale arbejde spiller det sammen med manualisering, som ofte er et kerneelement i de evidensbaserede metoder. Det kan betyde, at det professionelle skøn, som er et vigtigt element i socialt arbejde, kun kan anvendes inden for metoderammen, da det ellers kan afvises som en fejl (du følger ikke metoden), hvis socialarbejderen laver et professionelt skøn ud over metodens forskrifter. Uanset at der kan være velbegrundede årsager til afvigelser uden for metoderammen (eller manualen), afvises disse fortsat som fejl (4). Perspektivet, hvor kvalitet defineres som standard, kolliderer med forståelsen af vilde problemer i socialt arbejde (1), som understreger, at der ikke findes én bestemt løsning på de vilde problemer (1). Man kan sige, at kvalitet i standardperspektivet lover sikkerhed og forudsigelighed som kvalitet, en sikkerhed, som er vanskelig at levere i forhold til vilde problemer.

Endelig har standardiseringen også en betydning for borgerinddragelsen, som ellers bør være både en retfærdighed og et kerneelement i det sociale arbejde. Udgangspunktet er det enkelte menneske med de indsigelser og overvejelser, vedkommende har, hvorefter man så laver en socialfaglig vurdering i forhold til det konkrete men-

”Logikken er hermed, at evidensbaserede metoder uproblematisk kan overføres fra en kontekst til en anden, fra et land til et andet, og levere de samme effekter”

neske og den konkrete livssituation og finder – sammen med det menneske – den rigtige løsning. Og hvordan kan det ske i en standardiseret indsats?

Så: god kvalitet for hvem?

Når god kvalitet udspringer af politiske mål og intentioner og af behovet for at være en kvalitetsbevidst organisation, således at der kan fremvises effekt af indsatser, er det til en vis grad afkoblet det sociale arbejdes reelle praksis. De voksne udsatte har vilde problemer, som er kendetegnet ved dynamiske og cirkulære processer, hvor antagelsen om årsag-virkning i bedste fald ofte må revurderes og som oftest er for unuanceret (3). Det stærke fokus på effekt og ret prioritering af anvendelse af økonomiske ressourcer – som kommer til at stå i vejen for de positive intentioner og idealerne i socialt arbejde – kan skabe risiko for, at borgernes ønsker og behov undergraves af evidens og standarder, samt at det professionelle skøn sættes under pres. Det er paradoksalt, at spørgsmålet om god kvalitet ikke nødvendigvis tager højde for det professionsfaglige skøn eller for de nødvendige "afvigelse", der skal til for at "strikke" gode socialfaglige tilbud sammen til borgere med komplekse problemstillinger (7).

Det ændrer dog ikke ved, at socialt arbejde for nuværende tilskrives politisk, samfundsmæssig og faglig legitimitet og kvalitet gennem evidensbaseret. Er min pointe så, at de evidensbaserede metoder ikke har gang på jord? Nej, for de evidensbaserede metoder hjælper med at rammesætte og skabe systematik og struktur på et kaotisk område. Men det er essentielt, at de skal gøres kontekstafhængige og i højere grad også må inkludere det professionsfaglige skøn, som hviler på gennemskuelige faglige begrundelser og et stærkt samarbejde med det konkrete menneske, som er målet for indsatsen.

Referencer

- (1) Krogstrup, Hanne Kathrine 2016: Evalueringsmodeller. København: Hans Reitzels Forlag
- (2) Konnerup, Merete, 2005: De gode viljers utilstrækkelighed – virkning, evidens og socialt arbejde. I Ljunggren, Synnöve (red.): Empiri Evidens Empati – Nordiska röster om kunskapsutveckling i socialt arbete. Nord, nr. 5, NOPUS pp. 116-136.
- (3) Jensen, Julie B. & Krogstrup, H.K. 2017: Fra New Public Management til New Public Governance. Kap 1 IN: Krogstrup, H.K. (red.) 2017: Samskabelse og capacity building i den offentlige sektor. København: Hans Reitzels Forlag
- (4) Dahler-Larsen, Peter 2008: Kvalitetens beskaffenhed. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- (5) Høgsbro, Kjeld 2011: Evidensbaseret praksis – forhåbninger, begrænsninger og muligheder. I Tidsskrift for Forskning i Sygdom og Samfund, nr. 15, 11-30.
- (6) Hede, Anders & Ditte Andersen, 2004: Virker velfærden?: et debatoplæg om evidens og velfærd. København: Ugebladet Mandag Morgen, pp. 1-28.
- (7) Bjerger, Bagga; Jeppe Oute; Louise Christensen & Maj Nygaard-Christensen 2019: Om at strikke sociale tilbud sammen til borgere med komplekse problemstillinger i Bjerger, B. & Houborg, E. (red.) 2019: Rusmiddelbrugere i krydsfeltet mellem sektorer og fagligheder. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.

Nye efteruddannelsesmuligheder med tilskud – til dig, der arbejder med unge i sårbare og udsatte positioner

Arbejder du med udsatte unge under 18 år (eller efterværn op til 23 år), så har du mulighed for at søge om tilskud til at deltage i to diplommoduler om unge i sårbare og udsatte positioner. Modulerne udbydes på landsplan af professionshøjskolerne.

Der er en stadigt stigende samfundsmæssig opmærksomhed på gruppen af unge i sårbare og udsatte positioner, og der viser sig blandt disse unge nye former for udsathed. De unge mødes både samfundsmæssigt og politisk med krav om et målrettet og præstationsorienteret fokus på uddannelse og beskæftigelse. Risikoen for marginalisering er øget blandt unge fra alle samfundslag, og udsatheden får flere komplekse udtryksformer. De fagprofessionelle, der arbejder med udsatte unge på både almen- og socialområdet, er med et traditionelt fokus på social arv i fare for at fastholde unge i udsathed samt i risiko for at overse andre unge, hvis udfordringer ikke umiddelbart opfanges af eksisterende tiltag. Den øgede kompleksitet på ugefeltet kalder på løsninger, der rækker ind i forskellige dele af velfærdssystemet.

De to diplommoduler, som udbydes af professionshøjskolerne, og som tilsammen udgør retningen 'Unge i sårbare og udsatte positioner', insisterer på et helhedsorienteret udgangspunkt og adresserer både de forebyggelsesmæssige og mere indgribende interventionsindsatser. På modulerne arbejdes der med at få greb om, hvordan viden om fx udsathed og risiko- og beskyttelsesformer kan omsættes og kvalificeres i den socialfaglige praksis. Deltagerne i modulerne styrkes i at analysere komplekse problemstillinger og pege på indsatser/metoder, som kan favne denne kompleksitet. Der er et særligt fokus på relationsarbejde, den mentaliseringsbaserede tilgang "At have sind på sinde" samt tværprofessionelt samarbejde og inddragelse af netværk og pårørende. Hermed styrkes uddannelsen også den professionelle rolle, både etisk og fagligt. Der er desuden særligt fokus på at styrke deltagerens kritiske refleksionsniveau i forhold til egen praksis.

Denne nye uddannelsesretning styrker deltagerens faglige grundlag og den enkeltes kompetencer til at identificere, analysere og iværksætte indsatser i arbejdet med unge i sårbare og udsatte positioner. Udgangspunktet er hele den unges livssituation og ikke "blot" afgrænsede problematikker som fx rusmiddelbrug, skolevægring, hjemløshed eller psykisk sårbarhed.

Tilskuddet til modulerne ydes af Socialstyrelsen og er målrettet professionelle, som arbejder med unge under 18 år (efterværn op til 23 år) Det er de enkelte professionshøjskoler, som er behjælpelige både i forhold til tilskud og de mere praktiske forhold omkring modulerne såsom udbudstidspunkt for modulerne, optagelseskrav etc. Du kan i første omgang kontakte Charlotte Vange Løvstad VIA, Efter- og videreuddannelse på chvl@via.dk eller 8755 3727.